

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО
ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ»**

студента 2 курсу 5 групи
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Комерційне право»

Клименка Станіслава Ігоровича

Науковий керівник
к.ю.н., доц.

Нескороджена Лариса Леонідівна

Гарант освітньої програми,
д.ю.н, проф.

Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ-2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-------------------	----------

РОЗДІЛ I. Теоретико-правові основи іноземних інвестицій та іноземного інвестування.....	6
--	----------

1.1. Поняття, сутність, форми і види іноземних інвестицій	6
---	---

1.2. Поняття, форми та суб'єкти іноземного інвестування в Україні	144
---	-----

1.3. Законодавство, що регулює іноземне інвестування в Україні.....	20
---	----

РОЗДІЛ II. Загальноправова характеристика іноземного інвестування в Україні	233
--	------------

2.1. Поняття інвестиційного клімату та його основні тенденції в Україні	233
---	-----

2.2. Створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування.....	29
--	----

2.3. Проблеми та недоліки правового регулювання іноземного інвестування	39
---	----

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	444
-------------------------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	488
--	------------

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні у світовій економіці спостерігається тенденція глобалізації, зростає мобільність капіталу, у зв'язку з чим значення іноземних інвестицій виходить на якісно новий рівень. При цьому для нашої країни, ослабленої військовим конфліктом з Росією та втратою значної частини промислового потенціалу, іноземні інвестиції стають дещо більшим, найважливішим фактором функціонування економіки. Однак інвестиційний процес в Україні гальмується рядом суб'єктивних та об'єктивних чинників, серед яких політична та економічна нестабільність, часті зміни законодавства, повільні темпи приватизації, невирішеність питань земельної власності і т.п.

За період незалежності в Україні спостерігається позитивна динаміка щодо залучення іноземних інвестицій в економіку країни. Для України як країни, яка переживає системну трансформацію, стратегічною метою зовнішньоекономічної політики має стати максимальне використання позитивних ефектів від залучення прямого іноземного капіталу.

Складна ситуація у вітчизняній економіці багато в чому пояснюється її надмірною залежністю від зовнішньої кон'юнктури і наслідками розриву колишніх та необхідністю налагодження нових економічних зв'язків. В Україні майже сформовані інституційні основи для залучення іноземних інвестицій. Однак інвесторів не влаштовує високий рівень корупції, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, монополізація ринків і військовий конфлікт України з Росією. Серед перешкод на шляху залучення іноземних інвестицій, одними із найбільш важливих є проблеми законодавчого врегулювання іноземного інвестування. Тому питання побудови сприятливого інвестиційного клімату шляхом вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування є наразі надзвичайно актуальним для економіки нашої країни.

Питання вирішення законодавчих проблем в сфері залучення іноземних інвестицій постійно перебувають у полі зору вітчизняних та зарубіжних

науковців. Дослідженням зазначених питань займаються: І. Бланк, Б. Данилишин, О. Дацій, А. Мерзляк, М. Чумаченко, С. Хімер та ін. Однак невирішеність у повній мірі проблем законодавчого регулювання іноземного інвестування в Україні зумовлює здійснення нових досліджень цієї проблематики.

Метою даної роботи є визначення проблем та шляхів вдосконалення законодавства України в сфері іноземного інвестування.

Відповідно до поставленої мети, нами окреслено наступне коло **завдань**:

1. розкрити поняття, сутність, форми і види іноземних інвестицій.
2. здійснити аналіз законодавства, що регулює іноземне інвестування в Україні.
3. визначити коло суб'єктів іноземного інвестування в Україні
4. розкрити поняття інвестиційного клімату та його основні тенденції в Україні.
5. дослідити створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування.
6. проаналізувати проблеми та недоліки правового регулювання іноземного інвестування та надати пропозиції щодо вдосконалення законодавства, що регулює іноземне інвестування в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини в сфері іноземного інвестування в Україні.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання іноземного інвестування в Україні

Методи дослідження. В даному дослідженні було застосовано спеціальні та загальнонаукові методи дослідження. Так, комплексний підхід застосовано з метою забезпечення наукової цілісності дослідження, що стало підставою для комплексного дослідження сутності, форм та видів іноземних інвестицій, а також для з'ясування особливостей механізму правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Для визначення поняття та суб'єктів іноземного інвестування в Україні було використано системний підхід.

Аналогію та порівняльний метод застосовано під час вивчення тенденцій інвестиційного клімату в Україні. У роботі також використано формально-юридичний метод, за допомогою якого досліджено норми інвестиційного законодавства.

Наукова цінність роботи полягає в розкритті нагальності теми уніфікації правового регулювання іноземних інвестицій в країні, розробленні ключових тез по створенню максимально сприятливого клімату для іноземного капіталу. Зокрема зроблено акцент на економічній доцільності, об'єктивній необхідності нововведень в галузі нормативно-правового регулювання іноземних інвестицій.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки та пропозиції, сформульовані у роботі, можуть використовуватись у майбутньому для створення збалансованої і узгодженої системи регулювання відносин іноземного капіталу, резидентів та держави.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Система законодавства у сфері іноземного інвестування», що опублікована у збірнику наукових статей «Правове забезпечення підприємницької діяльності»[17].

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків з пропозиціями, списку використаних джерел (74 найменування). Загальний обсяг роботи становить 54 сторінок.

РОЗДІЛ I.

Теоретико-правові основи іноземних інвестицій та іноземного інвестування

1.1. Поняття, сутність, форми і види іноземних інвестицій

Перед тим, як перейти безпосередньо до дослідження правового режиму іноземного інвестування в Україні, визначимось із понятійним апаратом.

«Інвестиції» - слово з латині, яке у перекладі означає «вкладення». В економічному розумінні інвестиція означає вкладення капіталу з метою його збільшення в майбутньому. При цьому збільшення капіталу повинно компенсувати інвестору відмову від споживання засобів, наявних в даний час, ризик та інфляційні втрати [36].

У міждержавних угодах з питання взаємного захисту та заохочення інвестицій, інвестиції у формі капіталовкладень в економіку держав розглядаються як всі види майнових цінностей, які інвестор однієї договірної сторони вкладає на території іншої договірної сторони. Вони включають:

- рухоме, нерухоме майно, майнові права на нього: іпотека, застава, орендні права;
- акції, вклади, інші форми участі в підприємствах;
- права вимоги грошових коштів і виконання договорів;
- права на інтелектуальну власність;
- будь-які права на здійснення господарської діяльності, включаючи права на розвідку природних ресурсів [21].

Інвестиції як цивільно-правові відносини є передачею майна однією особою - інвестором іншій особі - реципієнту для отримання прибутку [40].

З цієї точки зору під визначення інвестицій можуть підпасти вже знайомі всім цивільно-правові відносини, наприклад відносини оренди, в тому числі що виникають на підставі договору фінансової оренди (лізингу) устаткування, відносини довірчого управління, комерційної концесії та ін. При цьому договір, що характеризується як інвестиційний, забезпечує досягнення основної мети -

фінансування підприємницької діяльності шляхом встановлення довгострокових відносин і стійких, збалансованих господарських зв'язків.

Юридичний зміст категорії «інвестиції» полягає в законодавчому закріпленні того, що може бути інвестиціями, у визначенні їх сутності, сфери застосування даного інституту, а також правових форм їх здійснення.

Важливою частиною юридичного змісту інвестицій є мета інвестування, що ставить інвестором, до досягнення якої він прагне. Вона обумовлюється певним суб'єктивним цивільно-правовим інтересом інвестора, що складається в задоволенні матеріальних потреб. Наявність інвестиційної мети в діях інвестора є істотною умовою і може складатися як в отриманні прибутку від вкладення, так і в досягненні іншого запланованого інвестором корисного ефекту, в чому і полягає інвестиційна потреба. Корисний ефект може бути як соціальним, тобто загальнозначущий, так і значущим, важливим лише для одного суб'єкта - інвестора або іншої особи.

Таким чином, інвестиційна мета полягає не просто у вкладенні майна, а в отриманні через це певного матеріального результату з меншими витратами, в чому і проявляється економічна сутність інвестицій.

Визначеність поняття «інвестиції» грає найважливішу роль у вивченні правового режиму інвестиційної діяльності. Доцільно розглядати дану категорію з двох позицій - з юридичної (шляхом юридичного тлумачення поняття «інвестиції») і з економічної, в якій і буде проявлятися сутність аналізованого явища.

Багато разів фахівці в області економіки і права зверталися до дослідження такого явища, як іноземні інвестиції, світовий обсяг яких різко зріс в 1990-х рр. та все ще продовжує рости. Давалося чимало рекомендацій як економічного, так і правового характеру щодо залучення іноземних інвестицій в українську економіку. Однак, якщо охарактеризувати ситуацію в частині дослідження проблем іноземних інвестицій, то виявиться, що ми все ще на роздоріжжі, як на самому початку реформ.

При цьому поняття «інвестиції» є одним з найбільш часто використовуваних в юридичній та економічній літературі. Однак наукова думка досі не виробила його універсального визначення, що обумовлено множинністю підходів до розуміння сутності інвестицій.

У 80-х рр. ХХ ст. термін «інвестиції» увійшов у ввітчизняний науковий обіг. В силу існуючих економічних реалій інвестиції ототожнювалися з капітальними вкладеннями і в цьому контексті розглядалися в рамках руху вартості в ході відтворення основних фондів. Дослідження окремих фаз цього руху призвело до формування двох підходів до визначення сутності інвестицій - витратного і ресурсного.

Відповідно до витратного підходу, інвестиції розумілися як витрати на відтворення основних фондів, їх збільшення і вдосконалення. Ігнорування грошової форми обороту основного капіталу і фази перетворення ресурсів у витрати, яка повинна передувати продуктивній фазі руху коштів, спотворювало справжню логіку і послідовність інвестиційного процесу, звужувало спільний простір руху інвестицій.

Ресурсний підхід трактував інвестиції як ресурси, призначені для відтворення основних фондів.

Широкому розумінню модернізації, як було сказано вище, в даному разі відповідає і широке трактування інвестицій як ресурсів, які в сукупності формують необхідні і достатні умови економічної модернізації. В цілому інвестиційні аспекти модернізації стосуються обсягів витрат, що формально не враховуються діючою статистикою в якості інвестицій (валове нагромадження), але по суті забезпечують інноваційне наповнення інвестицій. Перш за все, мова йде про витрати на дослідження і розробки. В цьому плані широке розуміння інвестицій як чинника модернізації економіки має бути внутрішньо збалансовано між інвестиціями в основний капітал і вкладеннями в дослідження і розробки [48].

Від економічного розуміння сутності інвестицій необхідно відрізнити юридичні дефініції.

Вперше легальне визначення інвестицій було закріплено в Основах законодавства про інвестиційну діяльність в СРСР, прийнятих за радянської доби. У ст. 1 названого акта під інвестиціями розумілися всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої був отриманий прибуток або інший дохід, а також досягався соціальний ефект. Розглядаючи дане визначення, О.М.Антипова зазначає, що родовим поняттям «інвестиції» було поняття «майнові та інтелектуальні цінності», при цьому в якості додаткової ознаки інвестицій вона вказує на їх цілеспрямоване вкладення - в об'єкти підприємницької або іншої діяльності, яка призводить до отримання прибутку або іншого корисного ефекту [16].

Сьогодні поняття «іноземні інвестиції» використовується в значній кількості нормативно-правових актів, що забезпечують регулювання суспільних відносин у різних галузях права. Так, згідно чинного Закону України «Про режим іноземного інвестування» (п.2. ч. 1. ст. 1), іноземними інвестиціями є цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [9].

Натомість із дослідження ст. 391 Господарського кодексу України можна зробити висновок, що іноземні інвестиції – це іноземна валюта, що визнається конвертованою Національним банком України, будь-яке рухоме й нерухоме майно та пов'язані з ним майнові права; інші цінності (майно), які, відповідно до закону, визнаються іноземними інвестиціями [4].

У правовій доктрині також немає єдності в розумінні сутності інвестицій, що цілком зрозуміло, враховуючи різний підхід законодавця до трактування даного терміна.

Так, окремими авторами інвестиції розглядаються як інструмент, в який вкладають грошові кошти. Таку точку зору відстоює, зокрема, Н.Г. Дороніна і Н.Г. Семилютіна [19].

Інша позиція полягає в розумінні інвестицій як дію, тобто через процес.

Так, В.В. Гуцин і А.А. Овчинников вказують на те, що під інвестиціями слід розуміти дії інвестора за розпорядженням належними йому об'єктами цивільного права [18].

Третя позиція вчених полягає в тому, що під інвестиціями розуміється майно. Так, наприклад, на думку Т.А. Серебрякової, інвестиції представляють собою передане державою, фізичною або юридичною особою громадянам, організаціям або іноземним державам майно з метою отримання прибутку або досягнення іншого позитивного ефекту, щодо якого з боку держави встановлюються певні гарантії, а також привілеї та імунітети [30].

А. В. Мерзляк зазначає, що «іноземні інвестиції» є джерелом грошових, а інколи й прямих майнових вкладень у розвиток, розширення, освоєння виробництва нових товарів і послуг [25].

Заслуговує на увагу думка Л. Я. Ваньковича та С. І. Ковальчука, які вважають, що іноземні інвестиції – це довгострокове вкладення капіталу, яке не суперечить чинному законодавству, в різні галузі й сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону середовища як усередині країни, так і за кордоном, з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання доходу [37].

Ми вважаємо, що інвестиції слід розглядати через об'єкт права, тобто майно і майнові права, що мають грошову оцінку і не вилучені та не обмежені в обороті.

При цьому, вважаємо за доцільне сформулювати наступне визначення іноземних інвестицій. Під іноземними інвестиціями слід розуміти майно і майнові права, що мають грошову оцінку, не вилучені або не обмежені в обороті, здатні до відчуження і вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти господарської діяльності на території України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Від інвестицій слід відрізнити об'єкти інвестиційної діяльності, в залежності від яких самі інвестиції в юридичній науці прийнято ділити на

реальні (які, в свою чергу, поділяються на матеріальні і нематеріальні) і на фінансові. До фінансових інвестицій прийнято відносити довгострокові і короткострокові позики і кредити, фінансові вкладення господарюючих суб'єктів і придбання цінних паперів та ін.

При цьому під реальними інвестиціями мають на увазі капітальні інвестиції. Під останніми розуміються інвестиції в основний капітал, включаючи інвестування в нове будівництво, реконструкцію підприємств, а також в придбання машин, обладнання та інші аналогічні об'єкти.

Під об'єктами інвестиційної діяльності розуміються новостворювані і модернізовані фонди і оборотні кошти в усіх галузях і сферах народного господарства країни, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція та інші об'єкти власності, а також майнові права та права на інтелектуальну власність.

Як видно, об'єкти інвестиційної діяльності обмежені матеріальними об'єктами, які є об'єктами господарської діяльності.

Іноземні інвестиції можна здійснювати у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України
- при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав; – акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій

валюти, підтвержену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

– будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, а також легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

– прав на здійснення господарської діяльності, а також права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

– інших цінностей відповідно до законодавства України.

Таку класифікацію можна трактувати за типом інвестованих активів.

Згідно з чинним законодавством іноземні інвестори можуть здійснювати інвестиції в економіку України в таких формах:

– часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

– створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

– придбання, не заборонене законами України, нерухомого чи рухомого майна, а також будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

– придбання самостійно або за участю українських юридичних чи фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

- придбання інших майнових прав;
- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції; – в інших формах, які не заборонені законами України, зокрема без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.[9]

Загалом, інвестиції можна класифікувати за різними критеріями: організаційним формам, об'єктам інвестиційної діяльності, характером участі в інвестуванні, видам власності на ресурси.

За формою власності можна виділити державні, муніципальні, приватні та змішані. За періодом інвестування - короткострокові, середньострокові і довгострокові інвестиції. З економічної точки зору по відношенню до об'єкта вкладення виділяють внутрішні і зовнішні інвестиції, а також реальні і фінансові інвестиції.

За характером участі інвестора в інвестиційному процесі існує поділ інвестицій на прямі і портфельні. Прямі інвестиції передбачають безпосередню участь інвестора у вкладенні капіталу в конкретний об'єкт інвестування з метою участі в управлінні підприємством, будь то придбання реальних активів або вкладення капіталу в статутні фонди організації, вони спрямовані на забезпечення майбутніх фінансових інтересів інвестора, а не тільки на отримання доходу. Портфельні інвестиції представляють собою кошти, вкладені у фінансові активи з метою отримання доходу (у формі приросту ринкової вартості інвестиційних об'єктів, дивідендів, відсотків, інших грошових виплат) і диверсифікації ризиків і, як правило, є вкладеннями в придбання належать різним емітентам цінних паперів, інших активів.

Виходячи з організаційних форм, виділяють такі типи інвестицій, як інвестиційний проект і інвестиційний портфель. Перший тип інвестицій означає наявність певного об'єкта інвестиційної діяльності та реалізації, як правило, однієї форми інвестицій. Інвестиційний проект з моменту своєї появи до моменту закінчення або ліквідації проходить ряд певних етапів, які в сукупності називаються життєвим циклом проекту. Життєвий цикл проекту

може бути розділений на три основні стадії: передінвестиційну, інвестиційну та експлуатаційну. Формування інвестиційного портфеля, тобто вкладення коштів в акції декількох компаній, забезпечує розподіл (диверсифікацію) ризику.

Таким чином, таке найважливіше поняття як «іноземні інвестиції» становить понятійний апарат інвестиційного законодавства. Існуючі визначення іноземних інвестицій різним чином відображають сутнісні характеристики інвестицій, а також змістовний елемент. Проте, поняття «іноземні інвестиції» містить два ключових моменти, які полягають у характері використання інвестицій і цілі інвестування. Відзначимо, що наявні в законодавстві визначення повною мірою відображають вітчизняну практику роботи з іноземними інвестиціями. Включення прав на результати інтелектуальної діяльності в перелік об'єктів іноземних інвестицій відображає тенденції міжнародного регулювання іноземних інвестицій.

1.2. Суб'єкти іноземного інвестування в Україні

Відповідно до частини першої статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути дві категорії осіб - інвестори та учасники. Інвесторами, згідно з частиною другою цієї ж статті, є суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладання власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. А учасниками інвестиційної діяльності, за частиною третьою статті 5 Закону, є громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора. Тобто учасники - це особи, які не вкладають свої чи залучені кошти в певні об'єкти і не чекають на позитивні результати своїх інвестицій.

Положення Закону містить поняття «суб'єкт інвестиційної діяльності» у широкому значенні, включаючи як осіб, які здійснюють інвестиційну

діяльність, так і учасників. Такий підхід суперечить статті 55 Господарського кодексу України, яка визначає суб'єктів господарювання як учасників господарських відносин, що здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію, і якими є господарські організації - юридичні особи та громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому чинним законодавством порядку.

Будь-який суб'єкт інвестиційної діяльності є учасником, але не будь-який учасник є суб'єктом. Існує необхідність виключення з частини першої статті 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» категорії «учасник» із визначення суб'єктів інвестиційної діяльності за відсутністю в їх діях ознак такої діяльності.

Поняття суб'єкта інвестиційної діяльності міститься і в статті 5 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 [7], згідно з якою суб'єктами інноваційної діяльності (як різновиду інвестиційної діяльності) можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проектів в Україні.

Надана дефініція містить необхідні ознаки суб'єкта інвестиційної діяльності, а саме: вичерпний перелік осіб, які здійснюють практичні дії щодо реалізації інвестицій.

Аналіз доктринальних визначень суб'єктів інвестиційної діяльності свідчить про домінування розробок економічного аспекту питання над юридичним, яке можливо пов'язане з економічною природою процесу інвестиційної діяльності. Винесення цієї проблеми в правову площину дозволить забезпечити ефективне правове регулювання цієї економічної категорії.

Інвесторів як суб'єктів інвестиційної діяльності, що вклали власні, позикові чи залучені майнові й інтелектуальні цінності в об'єкти інвестування, які можуть виступати вкладниками, кредиторами, покупцями, а також виконувати функції будь-якого учасника інвестиційної діяльності, виділяє В.М. Стойка. Науковець наголошує, що учасники інвестиційної діяльності є суб'єктами, якщо забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень на основі доручення інвестора [60].

Інвесторів - суб'єктів господарювання та інвесторів - не господарюючих суб'єктів, які наділені окремими правами та обов'язками у сфері господарювання, розрізняє В. В. Поєдинок, вказуючи, що ці види різняться за обсягом юридичних можливостей щодо здійснення функції інвестора: для негосподарюючих суб'єктів такі можливості практично вичерпуються корпоративною формою інвестування через неспроможність самостійно забезпечити господарське використання інвестицій [53]. Науковець відносить до суб'єктів інвестиційної діяльності (інвесторів) негосподарюючих суб'єктів (фізичних осіб, органи державної влади та органи місцевого самоврядування тощо), підкреслюючи обмеженість їх інвестиційної діяльності тільки корпоративною формою. З цією позицією можна погодитися, адже інвестиції, реалізовані в корпоративній формі, не обов'язково мають належати суб'єктам господарювання. Проте виникає питання віднесення відносин щодо реалізації інвестицій у корпоративні права до господарсько-правових. Цей різновид інвестиційних відносин є предметом цивільного права, що тільки підтверджує складність та багатогранність інвестиційної діяльності.

Суб'єкт іноземного інвестування має особливий правовий статус, який пояснюється наявністю спеціальних національних та міжнародно-правових гарантій захисту іноземних інвестицій. Перелік таких гарантій міститься в Законі України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 [9]. До положень, якими можуть користуватися іноземні інвестори під час здійснення своєї інвестиційної діяльності в Україні, можна віднести норми щодо гарантій прав суб'єктів інвестиційної діяльності та захисту інвестицій, які містяться в

Законах України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 і «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 [6].

Згідно статті 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземним інвестором є суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме - юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж вітчизняне законодавство та фізичні особи - іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності.

Вважаємо, що поняття суб'єкта інвестування більш вдало викладене в Законі України «Про режим іноземного інвестування», бо використовує цивільну категорію «фізична особа», натомість Закон України «Про інвестиційну діяльність» оперує конституційним поняттям «громадянин». Проте обидва ці законодавчі акти виключають зі сфери своєї дії осіб без громадянства, що унеможлиблює правове забезпечення їх інвестиційної діяльності. Цей недолік виправлено у положеннях Закону України «Про інноваційну діяльність».

Для визначення осіб, які можуть користуватися правами та гарантіями іноземного інвестора, в національному законодавстві застосовується критерій громадянства (для фізичних осіб) або місця реєстрації (для юридичних осіб).

Такий же підхід до визначення іноземного інвестора є і в двосторонніх договорах з питань руху інвестицій та статусу інвесторів, укладених Україною з іноземними державами. В Угоді між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій від 05.02.2015 [54] термін «інвестор Договірної Сторони» означає фізичну особу, яка має громадянство цієї Договірної Сторони відповідно до її чинного законодавства; або підприємство цієї Договірної Сторони, що здійснює інвестиції на території іншої Договірної Сторони. Термін «підприємство Договірної Сторони» означає будь-яку юридичну особу належним чином створену та таку, що здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства цієї Договірної Сторони.

Положення багатосторонніх міжнародних угод, наприклад, Сеульської конвенції 1985 р., містять інші підходи до визначення особи - іноземного інвестора. Відповідно до її статті 13 інвестором, на якого поширюються закріплені Конвенцією гарантії, може бути будь-яка фізична особа, що є громадянином країни-члена, яка не є приймаючою країною, а також комерційна юридична особа, що створена, і її основні установи знаходяться на території країни-члена або більша частина її капіталу належить країні-члену або країнам-членам чи її громадянам за умови, що така країна-член не є приймаючою країною. Головним критерієм застосування закріплених гарантій до інвестора є місце, куди вкладаються інвестиції, тобто, якщо громадянин України, що проживає в Швейцарії, здійснить інвестицію на території України, то він за законодавством України не набуде статусу іноземного інвестора та не користуватиметься відповідними гарантіями. Проте згідно з міжнародно-правовими актами умовою використання гарантій іноземним інвестором є саме переміщення їх через митний кордон приймаючої країни, про що свідчить пункт (с) Сеульської конвенції, за яким за спільною заявою інвестора та приймаючої країни Рада директорів може кваліфікованою більшістю голосів розповсюдити право на отримання гарантії на фізичну особу, яка є громадянином приймаючої країни, або юридичну особу, яка створена в приймаючій країні, чи більша частина капіталу якої знаходиться у володінні її громадян, за умови, що активи, які інвестуються, переміщуються в приймаючу країну закордону. Наявна національна та міжнародна система гарантій іноземних інвестицій може використовуватися суб'єктами інвестиційної діяльності, які різні за своїм правовим статусом.

Таким чином, суб'єктами іноземного інвестування в Україні є суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме - юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж вітчизняне законодавство та фізичні особи - іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності. Серед законодавчо визначеного переліку суб'єктів іноземного інвестування, хибним

вбачається вилучення такої категорії осіб, як особи без громадянства, адже апатриди, згідно зі статтею 26 Конституції України, володіють таким самим обсягом інвестиційної правосуб'єктності, як і громадяни та іноземці.

1.3. Законодавство, що регулює іноземне інвестування в Україні

Законодавство, що регулює іноземне інвестування в Україні, можна поділити на загальне та спеціальне. Так, нормативно-правове регулювання іноземного інвестування в Україні ґрунтується як на загальних нормативних актах господарського законодавства, зокрема відповідних положеннях Конституції України щодо забезпечення державою соціальної спрямованості економіки й гарантування захисту прав усіх суб'єктів, з-поміж яких права власності – ч. 4 ст. 13, права приватної власності – ст. 41, права громадян на підприємницьку діяльність – ст. 42 тощо [1].

Спеціальне законодавство, що регулює іноземне інвестування в Україні, складається із низки нормативно-правових актів, серед яких закони й підзаконні акти, видані на виконання законів. Серед кодифікованих джерел, що регулюють іноземну інвестиційну діяльність, слід акцентувати увагу на ГК України, глава 38 якого присвячена регулюванню відносин, пов'язаних з іноземними інвестиціями, а також Митному кодексу України.

До основних не кодифікованих спеціальних законів у цій сфері належать такі:

- Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 року[5];
- Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року [9];
- Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року, тощо.

З-поміж підзаконних нормативно-правових актів слід виокремити укази Президента України «Про деякі питання іноземного інвестування» від 7 липня 1998 року та «Про додаткові заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України» від 7 липня 2003 року тощо.

Згідно зі статтею 9 Конституції України [1] чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною

національного законодавства України. Відповідно іноземні інвестори та території України можуть користуватися гарантіями, закріпленими в Сеульській конвенції про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій від 11.10.1985 [3], Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18.05.1965 [2]. Україна є учасницею більш ніж сімдесяти договорів з іноземними державами про взаємне заохочення та захист інвестицій, в яких закріплені норми, що забезпечують діяльність інвесторів з країн-учасниць.

Аналіз змісту чинного спеціального законодавства про інвестиції призводить нас до висновку про необхідність захистити інтереси інвестора - особи, яка передає своє майно в надії на сумлінність його набувача, готового ділитися з колишнім власником цього майна своїм прибутком; передбачити можливість диференціації відповідальності сторін у договірних відносинах, взявши до уваги інвестиційний ризик, покладений на ту чи іншу сторону. Як правило, несення інвестиційного ризику пов'язано з моментом переходу права власності на вкладають у вигляді капіталу майно.

Відзначимо, в свою чергу, що систематизація національного законодавства про іноземні інвестиції в Україні (в тому числі його кодифікація в вигляді створення інвестиційного кодексу) багато в чому залежать від сприйняття відповідними державними структурами необхідності залучення іноземних інвестицій в російську економіку. На захист необхідності створення кодифікованого акту здатні виступити інвестори для створення сприятливого інвестиційного клімату.

В Україні стримуючим фактором залишається відсутність цілісної політики залучення іноземних інвестицій. Остаточо не усталено інвестиційний режим; не продемонстровано і не прописані пріоритети по галузях і видах інвестицій; до кінця не забезпечені механізми гарантій - захист прав власності, репатріація прибутку; негативна кон'юнктура правозастосовчої практики, починаючи від штучно ініційовані банкрутств і закінчуючи невиконанням

судових рішень. Існуючий військовий конфлікт з Росією також не додає інвестиційної привабливості.

Тобто існуючий в Україні режим господарської діяльності вкрай непривабливий для іноземних компаній. Стратегічним завданням у сфері залучення іноземних інвестицій в економіку України має стати вирішення питання військового протистояння та надання іноземним інвесторам режиму, що забезпечує сприятливі умови для припливу інвестицій.

РОЗДІЛ II

Загальноправова характеристика іноземного інвестування в Україні

2.1. Поняття інвестиційного клімату та його основні тенденції в Україні

Говорячи про створення сприятливого правового режиму для іноземного інвестування в Україні, неможливо оминати поняття інвестиційного клімату. Адже без покращення інвестиційного клімату ми приречені програвати більш конкурентоспроможним країнам-конкурентам (несприятливий інвестиційний клімат є головною причиною дефіциту як вітчизняних, так і іноземних інвестицій та відпливу капіталів за кордон в більш інвестиційно привабливі країни). Привабливий інвестиційний клімат дає можливість Україні зайняти по праву належне місце в складі європейських країн.

У найбільш загальному сенсі інвестиційний клімат характеризується як сукупність економічних, політичних, фінансових умов, що впливають на приплив внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку країни. В економічній літературі зазначається, що, як правило, сприятливий інвестиційний клімат характеризується політичною стійкістю, наявністю законодавчої бази, помірними податками, пільгами, що подаються інвесторам [50].

У той же час останнім часом намітилися множинні зміни в теоретичних підходах до трактування як самого поняття «інвестиційний клімат» і складових його елементів, так і до показників кількісної та якісної оцінки стану інвестиційного клімату, а також до супутніх йому ризиків.

Численні автори, які звертаються до проблеми інвестиційного клімату, дуже різноманітно характеризують зміст досліджуваної категорії. На думку деяких з них поняття «інвестиційний клімат» відображає ступінь сприятливості ситуації, що складається в тому чи іншому регіоні по відношенню до інвестицій, які можуть бути здійснені в його соціально-економічну систему[45]. Нерідко він трактується і як «сукупність сформованих в будь-якій країні, політичних, соціально-культурного, фінансово-економічних та правових умов, що визначають якість підприємницької інфраструктури, ефективність

інвестування і ступінь можливих ризиків при вкладенні капіталу». З даного визначення випливає висновок, підтримуваний нами, що інвестиційний клімат можна розглядати як один з факторів зовнішнього середовища підприємства, що визначає переваги потенційного інвестора щодо цього підприємства. У розумінні В. Є. Єсіпова та ін. інвестиційний клімат - баланс інвестиційної привабливості та інвестиційного ризику, що, на нашу думку, вкрай суперечливе, тому що інвестиційний ризик (в тому числі) це і є інвестиційна привабливість [20].

В. І. Бережной в своєму визначенні пов'язує інвестиційний клімат з категоріями «інвестиційний потенціал» та «інвестиційні ризики», говорячи про нього, як про набір «параметрів, що характеризують потенціал країни (регіону, галузі, підприємства) з освоєння інвестицій та ризик їх реалізації, включаючи інвестиційний потенціал» [18]. Дане визначення представляється нам так само дещо суперечливим, більш відповідним для опису інвестиційної привабливості. Ототожнювати саме поняття «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», на нашу думку помилково.

В. В. Кирюхін розглядає поняття інвестиційного клімату як сукупність інвестиційної привабливості та інвестиційної активності. Він зазнає, «що інвестиційний клімат підприємства або регіону поділяється на дві складові: інвестиційна привабливість та інвестиційна активність» [43]. На нашу думку, говорити про інвестиційний клімат підприємства не коректно, адже дане поняття можна застосувати, перш за все, для характеристики стану територіально-організованої економічної системи. На цьому рівні інвестиційний клімат дійсно можна трактувати як сукупність вищеназваних складових.

Загалом, в спеціальній літературі представлені різні наукові підходи до визначення поняття «інвестиційний клімат», які демонструють відсутність єдності в питанні про вплив правових умов на інвестиційний клімат. До того ж, для нашого дослідження найбільше значення має саме юридичний аспект поняття інвестиційного клімату. У зв'язку з цим слід оцінити існуючі наукові

позиції правознавців з даного питання на предмет об'єктивності правових умов і їх необхідності для інвестиційного клімату.

Умовно їх можна розділити на п'ять груп.

Автори, що представляють першу позицію, не перераховують умови, що впливають на інвестиційний клімат і, по всій видимості, мають на увазі всі умови соціального середовища. Так, наприклад, І.Ю. Ткаченко і Н.І. Малих визначають інвестиційний клімат як «комплекс чинників, характерних для даної країни і визначають можливості і стимули господарюючих суб'єктів до активізації та розширення масштабів діяльності шляхом здійснення продуктивних інвестицій, створенню робочих місць, активної участі в глобальній конкуренції» [33].

Така думка представляється вельми невизначеною і сумнівною з точки зору програми державних зусиль, так як все-таки потрібно точно знати, яка умова на практиці не працює і потребує коригування, в тому числі і правового.

Прихильники другої точки зору розглядають тільки політичні та економічні умови інвестиційного клімату. Так, на думку В.Ф. Максимової, інвестиційний клімат - це «сукупність політичних і економічних умов, які формуються в країні для вкладень тимчасово вільних грошових коштів з метою отримання доходу в майбутньому» [25].

Однак виникає питання: хто і, найголовніше, яким чином закріплює ці умови, щоб вони стали відомими для всіх учасників інвестиційної діяльності та визначили чіткий порядок їх поведінки?

Прихильники третього підходу називають цілий ряд умов інвестиційного клімату, серед яких вказують і нормативно-правові умови. Наприклад, автори навчального посібника «Інвестиційна діяльність» під редакцією Г.П. Подшиваленко та Н.В. Кисельової вважають, що інвестиційний клімат - це «сукупність нормативно-правових, соціальних, економічних і екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу в регіоні, що забезпечують надійність повернення і ефективність вкладених коштів» [29].

Безумовно, дані умови мають правовий зміст, оскільки мова йде про нормативні правові акти, але наявність лише нормативних правових актів навряд чи можна визнати достатньою умовою для формування сприятливого інвестиційного клімату. Справа в тому, що нормативно-правові акти є лише одним з видів в системі джерел права, які регулюють інвестиційні правовідносини. А як, наприклад, бути з правовими договорами, які також є елементом даної системи?

Крім цього, нормативно-правові акти ще треба якісно застосувати і виконати, а для цього вже потрібні інші правові умови (наприклад, особливості правосвідомості учасників інвестиційної діяльності), які, відповідно до вираженій в юридичній науці думці, включаються в правову систему поряд з нормативними правовими актами і співіснують з останніми в нерозривній єдності. До числа інших правових умов відносяться: джерела права, правосвідомість, правова культура, правові поняття, юридична наука, правова ідеологія, правова політика, система правовідносин, стан правопорядку і законності, юридична практика і юридична техніка [23].

Четвертий підхід нагадує попередній з тією лише різницею, що серед умов інвестиційного клімату мають значення не нормативно-правові, а організаційно-правові умови.

Дана позиція представлена в роботі І.Б. Максимова, який вважає, що «під інвестиційним кліматом зазвичай розуміється сукупність політичних, соціально-економічних, соціальних, культурних, організаційно-правових і географічних чинників, властивих тій чи іншій країні, котрі приваблюють чи що відштовхують інвесторів вкладати свої кошти в ту чи іншу господарську систему (економіку країни, регіону, підприємства)» [25].

Даний підхід також є досить вузьким, так як стосується тільки правового регулювання особливостей організації і діяльності суб'єктів інвестиційних правовідносин, тобто їх завдань, функцій, внутрішньої структури, форм і методів роботи, прав і обов'язків. Однак інші важливі елементи правової системи, наприклад, правова політика і правова ідеологія органів публічної

влади, відповідно до яких утворюються і функціонують суб'єкти інвестиційних правовідносин, знову виявляються незатребуваними.

Нарешті, автори, які дотримуються п'ятого підходу, одночасно з іншими умовами інвестиційного клімату вказують і на правові умови. На думку колективу авторів «Фінансово-кредитного енциклопедичного словника» за редакцією А.Г. Грязнова, інвестиційний клімат - це «сукупність сформованих в будь-якій країні політичних, соціально-культурних, фінансово-економічних та правових умов, що визначають якість підприємницької інфраструктури, ефективність інвестування і ступінь можливих ризиків при вкладенні капіталу» [32].

Звісно ж, що такий широкий підхід є найбільш прогресивним, оскільки відображає в цілісному вигляді юридичні реалії, а також загальну картину правового простору, в якому постійно знаходяться і взаємодіють учасники інвестиційної діяльності. При цьому кожен елемент правової системи виконує свою, може бути, на перший погляд, і малопомітну, але незамінну роль в створенні і підтримці інвестиційного клімату на належному рівні.

Так, для того щоб зрозуміти, яку правову політику необхідно проводити в сфері регулювання інвестиційних відносин, які для цього нормативні правові акти розробляти, які прийоми юридичної техніки використовувати, якими спеціальними термінами, якою правовою ідеологією наповнювати їх зміст, спочатку потрібно провести численні наукові дослідження потреб і стану юридичної практики в економіці держави.

Для того щоб професійно застосовувати і виконувати правові приписи в інвестиційній сфері, представникам державних і муніципальних органів влади та іншим учасникам інвестиційної діяльності необхідно володіти розвиненою правосвідомістю і правовою культурою, які виключають корупційні прояви в процесі реалізації їх економічних інтересів, забезпечуючи оптимальний стан правопорядку і законності для сприятливого інвестиційного клімату.

Отже, аналіз різноманітних підходів до визначення поняття інвестиційний клімат дозволив зробити висновок, що в спеціальній літературі

представлені різні наукові підходи до визначення поняття «інвестиційний клімат», які демонструють відсутність єдності в питанні про вплив правових умов на інвестиційний клімат. На сьогодні категорія «інвестиційний клімат» цікавить як економістів, так і юристів, тому повинен бути інтегрований, комплексний підхід до визначення поняття відповідного явища, в якому правові умови органічно співіснують з політичними, економічними, фінансовими, соціально-культурними, організаційними, географічними умовами. При цьому під правовими умовами пропонуємо вважати єдину систему взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів правової системи, якими, на наш погляд, є не тільки нормативні правові акти або ж організаційно-правові умови, але також і інші правові явища, які надають комплексний вплив на інвестиційний клімат одночасно з політичними, економічними, фінансовими, соціально-культурними, організаційними, географічними умовами.

Нажаль сьогодні не можна стверджувати про інвестиційну привабливість України та ефективність залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. Обсяг вхідних інвестиційних потоків є незначним за останні роки [57]. При цьому залежність економіки країни від фінансових ресурсів іноземних вкладників залишається високою.

Водночас, слід відзначити певні позитивні зрушення у цьому напрямку. Так, Світовий банк щорічно публікує дослідження Doing Business, яке відображає рейтинг легкості ведення бізнесу у 190 країнах світу за такими критеріями як реєстрація бізнесу, отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, кредитування, захист прав інвесторів, оподаткування, забезпечення виконання контрактів тощо. За даними Doing Business 2019, що були опубліковані 31 жовтня 2018 року, Україна піднялася на п'ять позицій та зайняла 71 місце. Для порівняння, Білорусь зайняла 37 місце, Польща – 33, Росія – 31, у першу трійку увійшли Нова Зеландія, Сінгапур та Данія [69].

Говорячи про статистику залучення інвестицій в Україну, потрібно враховувати, що частина з них - це гроші українських підприємців, які виводяться у закордонні банки, а потім перераховуються як інвестиції в

економіку України (реінвестиції). Відповідно до оприлюднених даних Державної служби статистики, у 2018 році в Україну надійшло близько 2 869,9 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що на 350 млн дол. США більше, ніж у 2017 році. Серед ключових країн-інвесторів можна виділити Нідерланди, Російську Федерацію, Кіпр та Австрію, а основною галуззю інвестування стала фінансова та страхова діяльність [69].

Таким чином, Україна залишається країною із непривабливим для інвестора інвестиційним кліматом. Однак певні позитивні зрушення - підвищення нашої країни в рейтингах ведення бізнесу від Світового банку, збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій дозволяють говорити про позитивні тенденції у цій сфері.

2.2. Створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування

Подальше покращення інвестиційного клімату в Україні неможливо без вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування, покликаного вирішити ціле коло проблем галузевого, регіонального, інституційного та інструментального характеру, що і є пріоритетним завданням сучасної інвестиційної політики, покликаної забезпечити інтеграцію країни у світову господарську систему.

Оцінки інвестиційного клімату коливаються в межах від сприятливого до несприятливого. Сприятливим вважається клімат, який сприяє активній діяльності інвесторів, стимулюючий приплив капіталу. Несприятливий клімат підвищує ризик для інвесторів, що веде до витоку капіталу і загасання інвестиційної діяльності. Інвестиційний клімат включає об'єктивні можливості країни або регіону (інвестиційний потенціал) та умови діяльності інвестора (інвестиційний ризик).

Україна наразі переживає перехідний стан між несприятливим інвестиційним кліматом і сприятливим. Наведені у попередньому підрозділі

статистичні данні говорять на користь поліпшення інвестиційного клімату України, однак деякі сфери залишаються проблемними. У їх числі іноземні експерти відзначають високу ступінь корупційності чиновників, підвищення інфляції, сильні адміністративні бар'єри і неякісну інфраструктуру (зокрема, дорожню мережу).

У міждержавному зіставленні законодавство є найважливішою складовою інвестиційного ризику. Специфіка міжрегіонального підходу полягає в тому, що на території більшості регіонів діє єдиний загальнодержавний законодавчий фон, який злегка видозмінюється в окремих регіонах під впливом регіональних норм, що регулюють інвестиційну діяльність тільки в межах своїх повноважень. Крім того, законодавство, як правило, не тільки впливає на ступінь інвестиційного ризику, а й регулює можливості інвестування в ті чи інші сфери або галузі, визначає порядок використання окремих факторів виробництва - складових інвестиційного потенціалу регіону.

Головне завдання державної політики підтримки інвестицій полягає в створенні сприятливих економічних умов для розвитку інвестиційної діяльності. Привабливість інвестиційного середовища визначається, перш за все, умовами податкової, амортизаційної, фінансово-кредитної політики держави. При цьому для потенційних інвесторів мають значення не тільки діючі в конкретний момент умови, а й очікувані перспективи їх розвитку, ступінь стабільності політичної і економічної ситуації в країні і інші фактори.

Пряма участь держави в інвестиційній діяльності зазвичай здійснюється у формі цільового фінансування капітальних вкладень, здійснюваних за рахунок коштів бюджету, в тому числі спільно з іноземними інвесторами. Крім безпосереднього виділення коштів з бюджету для фінансування інвестиційних проектів, держава може також здійснювати:

- випуск цільових облігаційних та інших аналогічних інвестиційних позик;
- надавати концесії вітчизняним та іноземним інвесторам за підсумками торгів (конкурсів і аукціонів);

- забезпечувати державні гарантії за проектами, що реалізуються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

Залежно від реального і прогнозованого стану економіки (рівня інфляції, дефіциту (профіциту)) бюджетної системи, галузевої структури виробництва, платоспроможного попиту населення на товари і послуги і інших чинників) можуть застосовуватися різні концепції регулювання інвестиційного ринку, проте будь-яка вибрана концепція повинна забезпечувати баланс між досягненням стратегічних цільових установок (зростання ВВП і національного доходу, збільшення зайнятості населення, зниження темпів інфляції і т.п.) і підтриманням нормальних параметрів поточної економічної ситуації (рівновага між попитом і пропозицією, оптимальні процентні ставки на кредитні ресурси, стабільність грошової маси та ін.).

Для досягнення поставлених цілей держава бере безпосередню участь в інвестиційному процесі, виступаючи не тільки в якості інвестора, а й ініціатора інвестиційної діяльності, спрямованої на задоволення суспільних інтересів і потреб і, одночасно, як найважливіший фактор інвестиційного середовища, забезпечуючи стабільність економічної ситуації і підтримання сприятливого інвестиційного клімату, однією з основних характеристик якого є рівень інвестиційного ризику.

Чинне українське інвестиційне законодавство сприяє швидкій легалізації сфери недержавного інвестування, що функціонує на основі договорів між суб'єктами інвестиційної діяльності (забудовниками і підрядчиками) і передбачає широкі можливості застосування різних заходів державного регулювання інвестиційної діяльності, включаючи економічні і адміністративні методи управління інвестиціями. Комплексний характер захисних заходів і гарантій держави в області інвестування передбачає створення сприятливих умов і забезпечення рівних прав та можливостей участі в інвестиційній діяльності для всіх суб'єктів економічних відносин, включаючи іноземних інвесторів.

В останні роки в Україні, хоча і спостерігалася поступова активізація інвестиційних процесів, в той же час в абсолютному вираженні сумарний обсяг інвестицій явно не задовольняв реальної потреби вітчизняної економіки в засобах. На нашу думку, до основних факторів, який стримує інвестиційну активність, відносяться:

- висока залежність національного господарства, державних фінансів і платіжного балансу від зовнішньоекономічної кон'юнктури при існуючій структурі ВВП;
- надлишкові адміністративні бар'єри для підприємців;
- недостатній правовий захист вітчизняних та іноземних інвесторів, слабка правозастосовна практика;
- нестабільна політична ситуація та військове протистояння на Сході країни;
- досить висока ціна комерційного кредитування, незважаючи на помітне зниження ставок на фінансовому ринку;
- відсутність ефективних механізмів трансформації заощаджень населення в інвестиції;
- недостатній рівень розвитку фондового ринку.

На наш погляд, найбільш серйозною проблемою, з точки зору інвесторів, є неадекватне і постійно мінливе законодавство.

Потім слідує проблеми, пов'язані зі слабким забезпеченням прав власності та прав кредиторів, діями митних органів, ризиком змін у політичній сфері, нестійким макроекономічним становищем, нерозвиненим банківським сектором, системою бухгалтерії та корупцією.

Галузеві проблеми залучення іноземних інвестицій тісно стикуються з не менш гострими регіональними. На нашу думку, в Україні можливості економічної регіоналізації та наявні ресурси були належним чином не задіяні багато в чому саме через недостатнє врахування специфіки регіональних умов і факторів, що стало однією з основних причин низької результативності

ринкових реформ і недостатньої конкурентоспроможності економіки, що витікає з цього.

Ефективне використання інвестиційних ресурсів є, безумовно, одним з головних чинників, що визначають зростання української економіки в довгостроковій перспективі.

Визначені вище проблеми залучення іноземних інвестицій потребують комплексного вирішення, одним із аспектів якого є вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування. Однак на практиці відсутність спадковості у владі незалежної України призводить до частішої зміни законодавства, прийняття подекуди не прогнозованих, необґрунтованих та економічно неграмотних доповнень до нормативних актів, що дезорієнтує іноземного інвестора і погіршує інвестиційний клімат України. Політична та зовнішньоекономічна невизначеність створюють некомерційні, найбільш неочікувані та не прогнозовані ризики для іноземного капіталу.

Спробою покращення умов ведення господарської діяльності в національній економіці, в тому числі нерезидентами, була розробка і прийняття Податкового кодексу, оскільки чи не головною перешкодою надходження іноземних інвестицій досі була складність національної податкової системи. Серед позитивних моментів реформи податкового законодавства, що стосується сфери іноземного інвестування можна визначити таке:

- загальна систематизація та кодифікація законодавства щодо оподаткування, що спрощує розуміння оподаткування в Україні нерезидентами;
- наближення показників податкової звітності до системи бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності;
- скорочення загальної кількості місцевих податків та зборів;
- зниження ставки ПДВ та запровадження автоматичного відшкодування ПДВ та встановлення відповідальності держави за несвочасне відшкодування податку;
- впровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування, який замінив внески до пенсійного фонду, фонду соціального

страхування з тимчасової непрацевдатності, фонду страхування на випадок безробіття, фонду соціального страхування від нещасного випадку, що сплачується підприємствами з іноземним капіталом на рівних умовах з національними підприємствами.

Разом з тим, експерти визначили недоліки та обмеження податкового законодавства, що негативно впливають на стан іноземного інвестування, зокрема [40]:

- заборона підприємствам, крім тих, що здійснюють діяльність у сфері інформаційних технологій, включати до складу витрат у податковому обліку вартість товарів, робіт та послуг, отриманих від фізичних осіб — підприємців, які є платниками єдиного податку;

- обмеження щодо віднесення до складу витрат платежів роялті, а також оплати консалтингових, рекламних, маркетингових та інжинірингових послуг, що підлягають сплаті нерезидентам;

- відсутність витрат з просування товарів, робіт, послуг та торгових марок у переліку витрат у податковому обліку;

- позбавлення новостворених підприємств права на податковий кредит на початку їхньої діяльності;

- несправедливий підхід щодо застосування ПДВ для окремих галузей, наприклад, зернотрейдерів, аудиторів, консультантів, бухгалтерів, юристів, розробників програмного забезпечення (операції цих видів діяльності не оподатковуються ПДВ).

На створення сприятливих умов для національних та іноземних інвесторів спрямований Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10], який визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013—2032 років щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Закон спрямований на створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та

енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів.

Після розгляду і схвалення Кабінетом Міністрів України інвестиційного проекту суб'єкт господарювання набуває права на отримання державної підтримки у вигляді: допомоги з коштів державного і місцевих бюджетів; пільг з оподаткування прибутку; звільнення від сплати ввізного мита на устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього.

Важливим аспектом адміністративного регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями є покращення якості державних послуг щодо реєстрації, інформаційного обслуговування та консультування інвестиційних проектів. Чинний з 1 січня 2012 року Закон України № 2623 «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна» визначає правові та організаційні засади відносин, пов'язаних з підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна». Суть полягає у спробі покращення якості послуг державних виконавчих органів, що надаються інвесторам, шляхом зосередження більшості функцій, пов'язаних з підготовкою та реалізацією інвестиційного проекту, в компетенції «уповноваженого органу» — регіонального центру з інвестицій та розвитку [8].

Реалізація зазначеного принципу відповідає загальноприйнятим європейським стандартам взаємодії інвестора і влади, однак по суті виконання цих завдань потребує внесення змін до низки законодавчих актів, зокрема щодо закріплення відповідальності чиновників за якісне виконання послуг, значного фінансування для створення та розвитку мережі дозвільних центрів та активного інформування підприємців про можливості користування такими послугами.

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII, який набрав чинності 17 червня 2018 року, спростив ведення діяльності найпопулярнішої організаційно правової форми юридичних осіб в Україні – товариства з обмеженою відповідальністю та ввів поняття корпоративного договору [11]. Введення інституту корпоративного

договору відкриває учасникам ТОВ значний простір для врегулювання своїх відносин та значно підвищує інвестиційну привабливість України в очах потенційного інвестора. На визначених умовах корпоративного договору сторони можуть взяти на себе зобов'язання реалізовувати свої корпоративні права в певний спосіб та/або утриматися від їх реалізації.

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» також надає свободу учасникам ТОВ для встановлення індивідуальних правил гри. Зокрема, кількість відомостей, що мають обов'язково міститися в статуті значно скоротилася, а учасникам надано можливість врегулювати більшість питань на власний розсуд. Наприклад, встановити відсутність переважного права інших учасників при відчуженні частки, визначити строки для виплати дивідендів, встановлювати індивідуальну кількість голосів, необхідну для прийняття рішення, однак не менше, ніж більшість голосів. Також важливим для захисту інтересів українських та іноземних інвесторів є запровадження наглядової ради ТОВ, що дозволяє інвесторам здійснювати контроль над діяльністю менеджменту компаній.

Незважаючи на позитивні тенденції у вдосконаленні інвестиційного законодавства, для покращення інвестиційного клімату необхідне внесення подальших законодавчих змін:

1. Для залучення іноземних інвестицій вкрай необхідне вдосконалення нормативно-правове забезпечення з питань обігу та виділення землі. Сьогодні сформовано пакет законодавчих змін, що упроваджують конкурентні засади під час набуття прав на землю, підвищують захист інвесторів та зменшують відповідні інвестиційні ризики.

2. Законодавчих змін потребує дозвільна система в напрямі спрощення процедур, пов'язаних із початком та закінченням підприємницької діяльності, зокрема необхідно вдосконалити механізм отримання необхідних дозволів та ліцензій а також зменшити їх кількість до розумного мінімуму. Необхідно також сформулювати чітку, зрозумілу та просту систему перевірок.

3. Потребує вдосконалення податкова система в Україні, оскільки вона є значно ускладненою і здійснює вагоме навантаження на підприємницьку діяльність.

4. Потрібне нормативно-правове врегулювання суспільних відносин в сфері формування страхових фондів, іноземного кредитування, страхування іноземних інвестицій.

Водночас вже наявний великий масив нормативно-правових актів в сфері регулювання інвестиційної діяльності призводить до суперечливості та надмірної «завантаженості» у правовому регулюванні вказаної сфери, що не сприяє здоровому інвестиційному клімату в нашій країні. Крім того, наявна законодавча база постійно зазнає численних змін та доповнень. Громіздкий масив законодавства, нестабільність та неузгодженість законодавчих актів, численні й непередбачувані зміни до них, неналежне виконання законів ускладнюють захист інвесторами своїх прав. Як приклад, можемо навести справу № 903/404/15 [15]. Фірма «НАУМАНН МАШІНЕН І ПАЛЕТТЕН» (далі за текстом - інвестор) здійснив інвестування в статутний капітал Товариства з обмеженою відповідальністю «Брума» (далі за текстом - фірма). Інвестор звернувся з позовом до суду щодо повернення ТОВ «Брума» наданих інвестицій в натуральній формі.

В результаті розгляду справи 10.06.2015 р. господарським судом Волинської області позивачу було відмовлено у задоволенні позовних вимог позивача. У вересні двадцять восьмого числа того ж року апеляційний господарський суд Рівненської області прийняв рішення, після розгляду апеляції, залишити судові рішення незмінним.

В суді касаційної інстанції інвестор спробував довести, що суди першої та апеляційної інстанції порушили та неправильно застосували в своїй роботі норми матеріального і процесуального права, зокрема приписів Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про режим іноземного інвестування», Угоди між Україною і Федеративною Республікою Німеччина про сприяння здійсненню і взаємний захист інвестицій від 15.02.94

р., ратифікованої Законом України №193/94-ВР від 11.10.94 р., та Господарського процесуального кодексу України. Інвестор, подаючи скаргу до касаційного суду, дотримувався позиції, що Закон України «Про господарські товариства» не входить до типу спеціальних нормативних актів, що регулюють інвестування іноземцями. Підставою для такої думки був вихід «НАУМАНН МАШІНЕН І ПАЛЕТТЕН» в серпні 2014 року з участі в ТОВ «Брума». Позивач наполягав на тому, що саме Господарський кодекс та Закон України «Про режим іноземного інвестування» визначають правовий статус і гарантії інвестора. Виходячи з цього сторона позивача заявила про виключне право інвестора самостійно визначати в якій формі надані інвестиції мають бути йому повернені. Також, на думку позивача, згідно з чинним законодавством держава взяла на себе зобов'язання забезпечити вільне управління та розпорядження інвестором інвестованим майном.

На думку Вищого господарського суду України суди вірно зазначили про встановлення стосовно Фірми «НАУМАНН МАШІНЕН І ПАЛЕТТЕН» режиму, в якому іноземний суб'єкт господарювання наділений таким самим об'ємом прав та обов'язків, що і український суб'єкт господарювання. Суд вважав, що саме це впливало з аналізу Закону України «Про режим іноземного інвестування» та Господарського кодексу України. ТОВ «Брума» отримала майнові права на інвестиції з моменту передачі їх позивачем до статутного капіталу товариства. Це в свою чергу зробило доцільним застосування Закону України «Про господарські товариства», тому інвестиції можуть бути повернені у натуральній формі на вимогу учасника та за згодою товариства повністю або ж в натуральній формі. З огляду на те, що матеріали справи не містять доказів згоди Товариства на повернення вкладу повністю або частково в натуральній формі, як того вимагає ст. 54 Закону України «Про господарські товариства», суди не вбачали потреби і підстав для задоволення позовних скарг інвестора.

Вищий господарський суд України, після розгляду даної справи, ухвалив постанову про залишення без змін рішення господарського суду Волинської

області від 25.02.2016 р. та постанову Рівненського апеляційного господарського суду від 27.04.2016 р. у справі № 903/404/15 [15].

Наведена вище справа яскраво демонструє нерозуміння інвестором режиму інвестування в якому він діяв та вів господарську діяльність через громіздкий масив та заплутаність інвестиційного законодавства. Для недопущення подібних помилок, на нашу думку, необхідне вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування через створення Інвестиційного кодексу України, який би увібрав у себе весь існуючий масив інвестиційного законодавства.

2.3. Проблеми та недоліки правового регулювання іноземного інвестування

При вирішенні розглянутих вище проблем іноземного інвестування, у тому числі й пов'язаних із недосконалістю іноземного інвестування, Україна з її унікальним розташуванням в самому центрі європейського ринку і досить недорогою в порівнянні з розвиненими європейськими країнами і в той же час кваліфікованою і освіченою робочою силою може стати ідеальним місцем для інвестицій. У багатьох місцях України для цього вже є відповідна інфраструктура і Україна була і є інвестиційно приваблива для іноземних інвестицій.

Водночас високий рівень корупції, недосконале законодавство в інвестиційній сфері, відсутність гарантій на право власності, негативний інвестиційний імідж України, неефективні механізми захисту прав інвесторів, низька адаптація українського законодавства до європейських стандартів поки що стримують потік іноземних інвестицій в країну.

Шляхами збільшення припливу іноземних інвестицій можуть бути наступні:

1. Удосконалення нормативно-правової бази в сфері інвестування;

2. Сприяння розвитку науки, науково-технічної та інноваційної діяльності;
3. Визначення пріоритетних галузей для іноземного інвестування;
4. Антикорупційні заходи, а також контроль в комунікації з інвесторами; захист прав інвесторів на державному рівні;
5. Участь в транснаціональних і міжнародних інвестиційних проектах [41]. Інвестиційний клімат відіграє досить важливу роль в соціально - економічному розвитку країни. Тому, поліпшення інвестиційного клімату, і збільшення при цьому припливу іноземних інвестицій можуть значно вплинути на економічну, політичну, екологічну, а також соціальну сфери України.

Пріоритетними сферами для інвестицій в Україні можуть стати:

1. Аграрний комплекс. Адже Україна має близько 30% світових чорноземів, а також традиції вирощування різних продуктів і сировини. Потенціал сільського господарства в Україні досить великий.

2. Транспортний і транзитний потенціал. Україна розташована в центрі Європи на перетині багатьох міжнародних доріг, що може сприяти тому притоку іноземних інвестицій.

3. Туризм. Для туристів в Україні є великі можливості як цивілізованого, так і екстремального туризму [70].

Важливим є мотивація самих підприємств на запобігання корупційним діям своїх співробітників, аж до накладення відчутних корпоративних штрафів за не протидію подібним корупційним діям.

Внутрішній аудит, цей найефективніший механізм корпоративного контролю, необхідно поширити на всі публічні компанії (як з державною участю, так і без нього), законодавчо закріпивши його повноваження і незалежність від менеджменту.

Політика підвищення прозорості при держзакупівлях також може бути істотно розширена, аж до надання громадським організаціям і саморегульованим організаціям (СРО) права оскаржувати результати

закупівель та публікації списку стандартних схем обходу запропонованих законодавством процедур закупівель в Prozorro.

Механізми боротьби з побутовою корупцією, істотна частина якої є прихованою формою комерціалізації умовно безкоштовних державних послуг, істотно відрізняються в залежності від їх виду. Однак в будь-якому випадку допоможуть ефективно з нею справлятися: створення інтерактивної системи оцінки населенням якості надання державних послуг, систематизація та аналіз корупційних практик, проектування типових способів їх запобігання та усунення, формування стандартів нетерпимості до корупції та її проявів.

Але поза всяким сумнівом, найбільш ефективним і при цьому низьковитратним механізмом боротьби з корупцією всіх видів є впровадження системи громадського контролю. У комплексі заходів, які слід розвивати і всіляко стимулювати в цій області, особливо важливого значення набувають, в тому числі, розвиток громадського телебачення, активізація діяльності громадських рад при міністерствах і відомствах, забезпечення інформаційної прозорості органів влади, включаючи систему «електронного уряду».

Залишається болючою темою для іноземних інвесторів реєстрація іноземних інвестицій. 04.02.2016 р. Вищий адміністративний суд України прийняв ухвалу К/800/63174/13, якою поставив крапку в протистоянні ТОВ «Торговий дім «Аделант-Україна» та Київської міської ради. ТОВ «Торговий дім «Аделант-Україна» (далі – позивач) вимагало в своєму позові від Київської міської ради здійснити реєстрацію іноземної інвестиції. Підприємство внесло в свій статутний капітал іноземних інвестицій на 9 тисяч євро, однак відповідно до статуту статутний капітал підприємства має формуватись у гривні. Через те, що враховувались лише формальні, а не фактичні риси інвестування було прийнято рішення про відмову позивачу в задоволенні позову. Варто зазначити, що суд першої інстанції задовільнив вимогу позивача, однак вже апеляційний і касаційні суди послідовно захищали позицію відповідача.[13]

Аналогічним випадком є справа № 876/1213/15 в якій розглядався позов іноземного інвестора АТ «Полімекс-Мостосталь» про визнання протиправною відмову у реєстрації іноземної інвестиції на суму 3588800,33 грн. від 25.11.2011

року. Львівський окружний адміністративний суд задовольнив позов повністю і визнав неправильними дії Державної податкової інспекції у м. Червонограді головного управління Міндоходів у Львівській області стосовно відмови у підтвердженні інформаційного повідомлення АТ «Полімекс-Мостосталь» про внесення іноземної інвестиції. Однак податковий орган не був згоден з даним рішенням і в своїй апеляції наголошував, що суд першої інстанції недостатньо з'ясував обставини справи, що ставить під сумнів коректність рішення суду. Однак, після аналізу усіх аргументів було прийнято рішення, що суд першої інстанції був послідовним в своїй думці і дійшов до обґрунтованих висновків.[14]

Як ми можемо бачити, податкові органи зазвичай намагаються оперувати переліком нормативних актів, що усіяким чином збільшують незручності для іноземного інвестора створюючи передумови для подальшого протистояння. Подібні тенденції не піддаються об'єктивному аналізу.

Говорячи про проблеми та недоліки правового регулювання іноземного інвестування, слід окремо наголосити, що іноземні інвестиції «полюбляють» стабільне інвестиційне законодавство, усталені «правила гри». Надходження іноземних інвестицій наразі залишається вельми малими через нестабільність у цій сфері. Кожна наступна влада вважає за потребу «перекроїти» законодавство «під себе». Звісно це викликає занепокоєння інвесторів. До того ж, як інвестор може бути впевнений у дотриманні його прав та стабільності, коли у країні різні гілки влади проводять неузгоджену, а інколи й протилежну політику? В даному випадку річ іде про «приватизацію» Одеського припортового заводу, коли влада своїми діями (Уряд наполягає на приватизації та декларує про готовність до її проведення, а апарат Президента за декілька днів до процесу закликає учасників не брати участі, адже приватизація незаконна, а після закінчення процесу вже керівництво Уряду нібито не визнає результати і оголошує про незаконність процедури) протирічить сама собі.

Як наслідок подібних дій, 90 % іноземних інвесторів відмовляється брати участь у тендерах (саме так було і з вищезгаданим об'єктом). Звісно їх можна зрозуміти, адже якщо почалися такі проблеми ще до приватизації, то хтозна чого слід очікувати після її здійснення.

Отже, для залучення іноземних інвестицій необхідні послідовні дії влади, влада в державі, як і інвестиційне законодавство повинні бути хоч у якійсь мірі стабільні, тільки тоді можна очікувати збільшення обсягів іноземного інвестування.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, в результаті проведеного дослідження слід зробити наступні висновки:

1. Існуючі визначення іноземних інвестицій різним чином відображають сутнісні характеристики інвестицій, а також змістовний елемент. Проте, поняття «іноземні інвестиції» містить два ключових моменти, які полягають у характері використання інвестицій і цілі інвестування. Відзначимо, що наявні в законодавстві визначення повною мірою відображають вітчизняну практику роботи з іноземними інвестиціями. Включення прав на результати інтелектуальної діяльності в перелік об'єктів іноземних інвестицій відображає тенденції міжнародного регулювання іноземних інвестицій.

2. Суб'єктами іноземного інвестування в Україні є суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме - юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж вітчизняне законодавство та фізичні особи - іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності. Серед законодавчо визначеного переліку суб'єктів іноземного інвестування, хибним вбачається вилучення такої категорії осіб, як особи без громадянства, адже апатриди, згідно зі статтею 26 Конституції України, володіють таким самим обсягом інвестиційної правосуб'єктності, як і громадяни та іноземці.

3. Аналіз змісту чинного спеціального законодавства про інвестиції дозволив зробити висновок про необхідність захистити інтереси інвестора - особи, яка передає своє майно в надії на сумлінність його набувача, готового ділитися з колишнім власником цього майна своїм прибутком; передбачити можливість диференціації відповідальності сторін у договірних відносинах, взявши до уваги інвестиційний ризик, покладений на ту чи іншу сторону. Як правило, несення інвестиційного ризику пов'язано з моментом переходу права власності на вкладають у вигляді капіталу майно. Нажаль існуючий в Україні режим господарської діяльності вкрай непривабливий для іноземних компаній.

Стратегічним завданням у сфері залучення іноземних інвестицій в економіку України має стати вирішення питання військового протистояння та надання іноземним інвесторам режиму, що забезпечує сприятливі умови для припливу інвестицій.

4. Аналіз різноманітних підходів до визначення поняття інвестиційний клімат дозволив зробити висновок, що в спеціальній літературі представлені різні наукові підходи до визначення поняття «інвестиційний клімат», які демонструють відсутність єдності в питанні про вплив правових умов на інвестиційний клімат. На сьогодні категорія «інвестиційний клімат» цікавить як економістів, так і юристів, тому повинен бути інтегрований, комплексний підхід до визначення поняття відповідного явища, в якому правові умови органічно співіснують з політичними, економічними, фінансовими, соціально-культурними, організаційними, географічними умовами. При цьому під правовими умовами пропонуємо вважати єдину систему взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів правової системи, якими, на наш погляд, є не тільки нормативні правові акти або ж організаційно-правові умови, але також і інші правові явища, які надають комплексний вплив на інвестиційний клімат одночасно з політичними, економічними, фінансовими, соціально-культурними, організаційними, географічними умовами.

5. Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що Україна залишається країною із непривабливим для інвестора інвестиційним кліматом. Однак певні позитивні зрушення - підвищення нашої країни в рейтингах ведення бізнесу від Світового банку, збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій дозволяють говорити про позитивні тенденції у цій сфері. Подальше покращення інвестиційного клімату в Україні неможливо без вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування, покликаною вирішити ціле коло проблем галузевого, регіонального, інституційного та інструментального характеру, що і є пріоритетним завданням сучасної інвестиційної політики, покликаної забезпечити інтеграцію країни у світову господарську систему. Так, для залучення іноземних інвестицій вкрай необхідне вдосконалення

нормативно-правове забезпечення з питань обігу та виділення землі. Сьогодні сформовано пакет законодавчих змін, що упроваджують конкурентні засади під час набуття прав на землю, підвищують захист інвесторів та зменшують відповідні інвестиційні ризики. Законодавчих змін потребує дозвільна система в напрямі спрощення процедур, пов'язаних із початком та закінченням підприємницької діяльності, зокрема необхідно вдосконалити механізм отримання необхідних дозволів та ліцензій а також зменшити їх кількість до розумного мінімуму. Необхідно також сформувати чітку, зрозумілу та просту систему перевірок. Потребує вдосконалення податкова система в Україні, оскільки вона є значно ускладненою і здійснює вагоме навантаження на підприємницьку діяльність. Потрібне нормативно-правове врегулювання суспільних відносин в сфері формування страхових фондів, іноземного кредитування, страхування іноземних інвестицій. Наразі громіздкий масив інвестиційного законодавства, нестабільність та неузгодженість законодавчих актів, численні й непередбачувані зміни до них, неналежне виконання законів серйозно підривають довіру як вітчизняних, так і іноземних інвесторів, створюють перешкоди для компаній, котрі вже розпочали власний бізнес в Україні, та відлякують тих, хто готовий працювати в нашій країні. Тому одним із найважливіших питань вдосконалення законодавства в сфері іноземного інвестування наразі є створення Інвестиційного кодексу України, який би увібрав у себе весь існуючий масив інвестиційного законодавства.

Загалом, для залучення іноземних інвестицій вкрай необхідні послідовні дії влади, влада в державі, як і інвестиційне законодавство повинні бути хоч у якійсь мірі стабільні, тільки тоді можна очікувати збільшення обсягів іноземного інвестування.

З урахуванням вищезазначеного та з метою удосконалення чинного законодавства України, вважаємо за доцільне наступні зміни законодавства:

- Розробка та прийняття інвестиційного кодексу України, який чітко встановить взаємовідносини між резидентами, нерезидентами та державою. Такий нормативно-правовий документ кодифікує законодавство в сфері

регулювання інвестування в Україні, а також стане запорукою сталого розвитку інституту інвестування в країні;

- Внести зміни у статтю 4 Закону України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства”, а саме іноземцям або особам без громадянства, які є засновниками та/або учасниками юридичної особи тощо надавати посвідку про тимчасове проживання, якщо частка в статутному капіталі української юридичної особи становить принаймні 20 тис. євро за офіційним валютним курсом, установленим Національним банком на дату внесення іноземної інвестиції, а не 100 тис. євро, як це передбачено діючим законодавством. Даний крок покликаний зробити Україну привабливим майданчиком для інвестування середнім класом іноземних країн надаючи певні переваги;

- Внести в законодавство, що регулює іноземне інвестування в Україні, суттєві пільгові умови для іноземних інвесторів. Подібне рішення може бути дещо непопулярним, адже подібні законодавчі акти створюють дисбаланс в умовах функціонування національного бізнесу та іноземного. Однак, наразі в Україні надто багато проблем, що вирішуються десятиліттями, а пільгові режими, що стосуються оподаткування та послаблення контролю органів влади можуть потужним тригером для початку суттєвих інвестиційних надходжень в країну.

- Пропонуємо доповнити ст. 7 Закону України "Про інвестиційну діяльність" доповнити гарантією рівноправного та справедливого доступу до товарів і послуг суб'єктів, що вважаються природною монополією. Також, через статтю 3 Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" гарантувати права і законні інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва шляхом спрощення доступу до товарів і послуг суб'єктів природних монополій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. Дата звернення 10 липня 2019 року.
2. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18.05.1965. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/99_5_060. Дата звернення 18 серпня 2019 року.
3. Сеульська конвенція про: Заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій від 11.10.1985. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_268. Дата звернення 27 серпня 2019 року.
4. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. Дата звернення 19 серпня 2019 року.
5. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540а-12>. Дата звернення 1 вересня 2019 року.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. Дата звернення 11 серпня 2019 року.
7. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. Дата звернення 3 серпня 2019 року.
8. Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»: Закон України від 21.10.2010 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/26_23-17. Дата звернення 10 серпня 2019 року.
9. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>. Дата звернення 20 червня 2019 року.
10. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 06.09.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>. Дата звернення 21 червня 2019 року.

11. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>. Дата звернення 8 серпня 2019 року.
12. Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки. Від 1 червня 1995 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.
13. Ухвала Колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 04.02.2016 р. К/800/63174/13. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55794865>. Дата звернення: 01.08.2019.
14. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 03.09.2015 р. № 876/1213/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50502684>. Дата звернення: 01.08.2019.
15. Ухвала Рівненського апеляційного господарського суду від 26.04.2016 р. № 903/404/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57399600>. Дата звернення: 01.08.2019.
16. Антипова О.М. Правове регулювання інвестиційної діяльності (аналіз теоретичних і практичних проблем). Москва, 2007. 313 с.
17. Бакалінська О.О., Гончаренко О.М., Тищенко Ю.В. Правове забезпечення підприємницької діяльності: збірник наукових статей студентів. Київ, 2019. Ч 1. 196 с.
18. Бережний В. І. Математичні методи моделювання економічних систем: Посібник. Москва, 2006. 450 с.
19. Гуцин В.В., Овчинников А.А. Інвестиційне право: посібник. Москва. 2009. 624 с.
20. Дороніна Н.Г., Семилютина Н.Г. Держава і регулювання інвестицій: посібник. Москва. 2003. 272 с.
21. Єсіпов В. Є. Комерційна оцінка інвестицій: посібник. Москва, 2011. 704 с.
22. Кузнецов Б.Т. Інвестиції: посібник. Москва. 2010. 624 с.
23. Кутафин О.Е., Туманова Н.Л., Шмаров І.В. Популярний юридичний словник. Москва, 2002. 800 с.

24. Максимов І.Б. Інвестиційний клімат: Навчальний посібник. Іркутськ, 2002. 132 с.
25. Максимова В.Ф. Реальні інвестиції. Москва, 2005. 69 с.
26. Мерзляк А. В. Механізми державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект: монографія. Київ, 2002. 300 с.
27. Орлов О. В. Електронне врядування. Інформатизація державного управління: Навчальний посібник. Харків, 2011. 264 с.
28. Петухова О. М. Інвестування: Навчальний посібник.. Київ, 2014. – 336 с.
29. Подшіваленко Г.П., Кисельова Н.В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник. Москва, 2006. 432 с.
30. Сазонець І. Л., Федорова В. А. Інвестування : Підручник. Київ, 2011. 312 с.
31. Серебрякова Т.А. Регулювання інвестиційної діяльності: фінансово-правовий аспект. Саратов, 2002. 210с.
32. Слепова В.А. Інвестиції: Навчальний посібник, Москва, 2005. 478 с.
33. Ткаченко І.Ю., Малих Н.І. Інвестиції: Навчальний посібник. Москва, 2009. 240 с.
34. Абромович Г.В. Напрями активізації державної політики щодо залучення іноземних інвесторів в економіку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С. 16–18.
35. Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці. *Громадська думка про правотворення: інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів*. 2016. № 12 (115). С. 4–9.
36. Белова О.І, Проблема правового регулювання режиму іноземного інвестування. *Учбові записки*. 2010 . №2. С. 75–81.
37. Білицька А.В. Основи інвестиційного права (лекція в рамках навчального курсу «Підприємницьке право»). *Підприємницьке право*. 2012. № 1. С. 12 - 22.
38. Ванькович Л. Я. Іноземні інвестиції: визначення, сутність, класифікація. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 635. С.146-152

39. Вербицька Ю.М. Інвестиційно-інноваційна діяльність, як фактор соціально-економічного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 8. С. 151-156.
40. Власов В. Україна: у новий рік Із принципова новим Податковий кодекс. URL: http://www.pwc.com/ua/uk/publications/assets/Tax_Code_Ukr.pdf. Дата звернення 1 липня 2019 року.
41. Долинська В.В., Богатирьов А.Г. Дивіденди і інвестиції по праву Росії і Німеччини. *Закони Росії: досвід, аналіз, практика*. 2012. № 6. С. 37 - 47.
42. Карамішев Д. В. Формування системи цінностей и Переконаний як Чинник інституціональних Перетворення в Українському суспільстві. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 6-14.
43. Кирюхін В. В Фінансово-кредитна система, бюджетне, валютне та кредитне регулювання економіки, інвестиційні ресурси. *Проблеми сучасної економіки*. № 3 (19). 2010.- С. 5-10.
44. Косянчук Т.О. Шляхи вдосконалення державного регулювання у сфері іноземного інвестування URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pvuk/2009_4/120_129.pdf. Дата звернення 12 липня 2019 року.
45. Кравчун О.О. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3 (38). С. 323–332.
46. Ліщук В.В. Оцінювання інвестиційного клімату України на основі міжнародних рейтингів та індексів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 35-38.
47. Любімов В. І. Особливості державного регулювання іноземних інвестицій: закордонний досвід. *Економічний простір*. 2009. № 21. С. 65–71.
48. Медвідь Я. Державне управління інвестиційною діяльністю в Україні. *Наукові праці МАУП*. 2011. № 1 (28). С. 107–112.
49. Нарішкін С.Є. Інвестиційні аспекти модернізації. *Журнал російського права*. 2010. № 12. С. 27 - 37.
50. Оніщенко І. О. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи їх вирішенню. *Траєкторія науки*. 2016. № 3 (8). С. 289-295.

51. Пищулин О.В. Поняття інвестиційного клімату в сучасному трактуванні. *ЕТАП: економічна теорія, аналіз, практика*. 2012. № 4. С. 78-86.
52. Погорелова Т.В., Микитишина Г. Ю. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою статистичних методів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 2 (53). С. 251-258.
53. Поєдинок В. В. Види інвесторів за законодавством України. *Юридична Україна*. 2004. № 3. С. 48-52.
54. Протокол між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій від 05.02.2015. *Офіц. Вісн. України*. 2016. № 3. Ст. 224.
55. Рогулін Р.О. Проблемні аспекти правового регулювання іноземних інвестицій за законодавством України. *Управління розвитком*. 2013. № 16. С. 86-88.
56. Руденко О. А. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Наук. вісн. Полтав. ун-ту економіки і торгівлі*. 2014. №1 (63). С. 31–37.
57. С.М. Ганзюк, О.В. Будурацька. Український ринок інвестицій: Тенденції та перспективи. *Економіка і суспільство*. 2019. № 20. С. 620-626.
58. Старчук Є. Організаційно-правові засади захисту прав та інтересів інвесторів в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. № 3. – С. 18–24.
59. Стефанишин Г.С. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.11. С. 302-309.
60. Стойка В. М. Захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності: автореферат. *НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж.* 2003. 19 с.
61. Стукало Н. В., Хуторна А. В. Досвід державного регулювання іноземних інвестицій у країнах світу. *Економіка сьогодення: актуальні питання та перспективи*. 2012. № 1.
62. Федоров Г. О. Державне регулювання якості Залучення іноземних інвестицій *Засоби забезпечення Надання якісних адміністративних послуг на рівні територіальної громади: матеріали наук.-практ. конф.* 2014. С. 87-90
63. Федоров Г. О. Методологія оцінки інвестиційної привабливості: регіональний аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. Вип. 2 (74). С. 50-54.

64. Федоров Г. О. Нормативно-правове забезпечення процесів іноземного інвестування в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. Вип. 1 (47). С. 294-299.
65. Федоров Г. О. Основні аспекти та теоретичні засади інвестиційного розвитку. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 3 (19). С. 230-234.
66. Федоров Г. О. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. International scientific-practical conference «The development of legal sciences: problems and solutions» (Kaunas, April 27–28, 2018). Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2018. с. 84–86.
67. Федоров Г. О. Особливості формування інвестиційного іміджу України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68), № 3. С. 97-102.
68. Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України. *Фінанси України*. 2010. № 6. – С. 62–71.
69. Ільницька-Гикавчук Г.Я. Проблеми та шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку України URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vchnu_ekon/2012_1/090-093.pdf. Дата звернення 10 липня 2019 року.
70. Ширман В. Законодавчі новинки, що покращують та погіршують інвестиційний клімат в Україні URL: <http://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/zakonodavchi-novinki-shcho-pokrashchuyut-ta-pogirshuyut-investiciyniy-klimat-v-ukrayini-.html>. Дата звернення 4 липня 2019 року.
71. Захист інтересів інвесторів у суді: чи змінюється судова практика? URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/zahist-interesiv-investoriv-u-sudi-chi-zminyuetsya-sudova-praktika-.html>. Дата звернення 20 червня 2019 року.
72. Плюси та мінуси для інвестицій: огляд законодавства URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/plyusi-ta-minusi-dlya-investiciy-oglyad-zakonodavstva.html>. Дата звернення 24 липня 2019 року.
73. Суспільно-політичний портал для українців: статистична інформація. URL: <http://www.dero.ua>. Дата звернення 15 липня 2019 року.

74. Чому тікають гроші. Ухвалення Інвестиційного кодексу може стати поштовхом для залучення інвестицій в Україну. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/chomu-tikayut-groshi>. Дата звернення 22 липня 2019 року.